

Filmoteka Szkolna

Temat lekcji: „Kto ratuje jedno życie – ratuje cały świat”. Rozważania na temat trudnych wyborów i człowieczeństwa w czasach próby na przykładzie postaci Wilhelma Hosenfelda

Opracowanie: Marlena Borowska

Etap edukacyjny: gimnazjum

Przedmiot: język polski

Czas: jedna godzina lekcyjna (plus projekcja filmu)

Cele zajęć

cel ogólny:

- po zajęciach uczeń będzie potrafił określić, jak historia determinuje losy człowieka i co stanowi o istocie człowieczeństwa

cele szczegółowe:

Po zajęciach uczeń będzie umiał:

- traktować film jako źródło wiedzy historycznej
- oceniać zachowanie bohatera
- opisywać dylematy, przed jakim stawali ludzie w czasie II wojny światowej
- formułować argumenty i wnioski związane z tematem
- wyjaśnić, czym jest medal Sprawiedliwy Wśród Narodów Świata

Metody pracy: heureka, elementy śnieżnej kuli, drzewko decyzyjne, dyskusja, analiza materiału filmowego, miniwykład, runda bez przymusu

Materiały dydaktyczne:

film „Dzięki niemu żyjemy” Marka Drązewskiego – podmiot lekcji

materiał pomocniczy nr 1 – karta pracy dla ucznia

materiał pomocniczy nr 2 – dla nauczyciela

Pojęcia kluczowe:

dokument, moralność, II wojna światowa, Holocaust, Sprawiedliwy Wśród Narodów Świata, dylemat

Przed zajęciami: podziel klasę na cztery grupy i poproś, aby na czas lekcji siedzieli w tych grupach. Poproś, aby każda grupa wybrała spośród siebie lidera. Każdej z grup rozdaj karty pracy (dla każdej osoby w grupie oddzielna karta) z zagadnieniem, na które powinna zwracać szczególną uwagę podczas oglądania filmu.

Uwagi: proponuję omawiać film na zakończenie cyklu lekcji związanych z literaturą podejmującą temat II wojny światowej, np. po omówieniu wybranych opowiadań Idy Fink albo „Kamieni na szaniec”. Omawiana w szkole i przewidziana w podstawie programowej literatura podejmująca wojenną tematykę zwykle operuje dość jasnym podziałem na kata i ofiarę. Ten film ma szansę uzmysłowić, że także po stronie oprawców byli ci sprawiedliwi, którzy „próbowali ratować każdego, kto jeszcze był do uratowania” oraz że historia zbiorowości nie musi być historią jednostki.

Przebieg zajęć:

1. Przedstaw uczniom temat lekcji i jej cele. Wyjaśnij, że dziś postaramy się zastanowić nad tym, jak historia determinuje losy człowieka, jak wpływa na jego życie, do jakich wyborów zmusza,

Filmoteka Szkolna

ale z drugiej strony postaramy się też znaleźć odpowiedź na pytanie o istotę człowieczeństwa i konsekwencje ludzkich wyborów, przyglądając się historii bohatera sportretowanego w filmie „Dzięki niemu żyjemy”.

2. Przed projekcją poproś, aby uczniowie oglądali film, zwracając szczególną uwagę na przydzielone zagadnienie. Mogą w trakcie projekcji uzupełnia notatki.
3. Zapowiedz projekcję filmu, krótko go omawiając (możesz skorzystać z materiałów opublikowanych na stronie filmotekaszkolna.pl), a następnie odtwórz film.
4. Po projekcji poproś uczniów, by zaproponowali własny, odnoszący się do tematu i problemu, tytuł filmu. Poproś chętne osoby o głośne odczytanie swoich propozycji.
5. Po projekcji zapytaj uczniów, jaki materiał wykorzystano w filmie dokumentalnym, aby stworzyć portret głównego bohatera.
6. Daj uczniom chwilę na uzupełnienie kart pracy (**materiał pomocniczy nr 1**). Następnie poproś ich, aby omówili swoje zadania w grupach, aby przedyskutowali swoje odpowiedzi, uzupełnili je o spostrzeżenia innych osób w grupie, ewentualnie skorygowali błędy. Poproś liderów o przedstawienie efektów pracy grupy.

Po każdej prezentacji zapytaj pozostałych uczniów w klasie, czy chcieliby coś dodać do informacji przedstawionych przez grupę.

7. Po omówieniu kart pracy podsumuj zadanie. Zwróć uwagę uczniów, że bohater filmu jest niemieckim oficerem, który został uwikłany w zawieruchę II wojny światowej, że był to czas przerażający, nie bez powodu nazywany czasem apokalipsy spełnionej, że III Rzesza dokonywała okrutnych zbrodni na niewinnej ludności ziem okupowanych. Hosenfeld jako oficer został wysłany do okupowanej Polski, gdzie reprezentował interesy okupanta, w imieniu Rzeszy pilnował porządku. Zapytaj uczniów, z jakim dylematem moralnym, problemem musiał się zmierzyć jako oficer niemiecki będący świadkiem i uczestnikiem zbrodniczej polityki niemieckiej. Wysłuchaj propozycji uczniów, najtrafniejszą zapisz na tablicy, proponując reszcie klasy, aby rozważyć problem w formie drzewka decyzyjnego. Przypomnij uczniom, na czym polega analiza problemu za pomocą drzewka decyzyjnego. Zapowiedz, że cele i wartości będą określone dopiero po rozstrzygnięciu problemu. Narysuj drzewo na tablicy. (problem do przeanalizowania to np. jak niemiecki oficer mógł zachować się w obliczu zbrodni dokonywanych przez rodaków? Czy jako oficer niemiecki powinien pomagać ludności wrogiego kraju?)
8. Poproś chętnych uczniów, aby wskazali możliwe warianty zachowań i zapisz je na tablicy. (np. wariant 1: jako niemiecki oficer powinien dochować wierności swojemu krajowi i bronić interesów III Rzeszy, wariant 2: powinien pomagać ofiarom terroru mimo niemieckiego munduru)
9. Następnie przydziel grupom konkretny wariant do przeanalizowania, prosząc, by wskazali pozytywne i negatywne strony wynikające z dokonania przez bohatera konkretnego wyboru (np.: jako niemiecki oficer powinien dochować wierności swojemu krajowi i bronić interesów III Rzeszy. Plusy: zapewnia bezpieczeństwo sobie i rodzinie, jako żołnierz nie łamie przysięgi, może liczyć na awans. Minusy: dopuszcza się zbrodni, będąc narzędziem w rękach Rzeszy, dręczą go wyrzuty sumienia itp.)
10. Po przedstawieniu wariantu zachowania poproś uczniów, aby na podstawie wybranej możliwości ocenili, jakie wartości mogą być ważne dla człowieka wybierającego taką opcję. (np. wariant 1: jako niemiecki oficer powinien dochować wierności swojemu krajowi i bronić interesów III Rzeszy → wierność ojczyźnie, oddanie wodzowi, bezpieczeństwo swoje i rodziny; wariant 2: powinien pomagać ofiarom terroru mimo niemieckiego munduru → szacunek do drugiego człowieka, ludzka godność)
11. Poproś uczniów, aby zakreślili na schemacie ten wariant, który wybrał bohater dokumentu, a następnie zapytaj, jak ta decyzja charakteryzuje bohatera, co można o nim powiedzieć?

Filmoteka Szkolna

Zapisz propozycje uczniów na tablicy, a ich poproś o zanotowanie w zeszycie (np. odwaga, wrażliwość, empatia, zrozumienie, szacunek dla drugiego człowieka)

12. Zachęć uczniów do dyskusji na temat tego, od czego zależy postawa człowieka w takich sytuacjach granicznych, jakich doświadczali ludzie w czasach II wojny światowej.
13. Poinformuj uczniów, że Wilm Hosenfeld został odznaczony medalem Sprawiedliwy Wśród Narodów Świata. W formie kilkudzaniowego wykładu wyjaśnij, czym jest to odznaczenie, za jakie zasługi się przyznaje, jakimi kryteriami kieruje się kapituła.

Praca domowa (dwa zadania do wyboru)

Poleć uczniom, aby w postaci plakatu lub innej formy graficznej przygotowali informacje o innej osobie odznaczonej medalem Sprawiedliwy Wśród Narodów Świata. Zachęć do stworzenia w szkole czasowej wystawy upamiętniającej te osoby. Możesz też zachęcić do obejrzenia filmów, np. „Lista Schindlera”, „Dzieci Ireny Sendlerowej”.

14. W ramach podsumowania zachęć uczniów do wzięcia udziału w rundzie bez przymusu, prosząc, by dokończyli jedną z myśli:
Historia Hosenfelda uświadomiła mi
15. Podziękuj za udział w lekcji. Oceń wyróżniające się aktywnością osoby.

Materiał pomocniczy nr 1 – karta pracy ucznia

Obejrzyj uważnie film „Dzięki niemu żyjemy”. Możesz już w trakcie projekcji uzupełniać kartę pracy o najważniejsze informacje.

Grupa 1

Temat: Wilm Hoselfeld. Na podstawie informacji z filmu sporządź krótką notatkę encyklopedyczną na temat bohatera filmu. Pamiętaj, aby opierać się tylko na faktach. Pytanie: kim był Wilhelm Hosenfeld?

Grupa 2

Temat: obraz wojny. Zwróć szczególną uwagę na materiał ikonograficzny i filmowy umieszczony w dokumencie, a przedstawiający wojenne działania Niemców i ich skutki.

Pytanie: jaki obraz wojennej rzeczywistości wyłaniają się z zamieszczonych zdjęć i kronik filmowych?

Grupa 3

Temat: Z rodzinnego albumu. Zwróć szczególną uwagę na wypowiedzi potomków Hosenfelda.

Pytanie: Jakie wspomnienie związane z ojcem przytaczają jego dzieci, jak go pamiętają?

Grupa 4

Temat: Ocaleni. Zwróć szczególną uwagę na wypowiedzi ocalonych przez oficera lub ich potomków i ich relacje.

Pytanie: Jakie historie związane z Hosenfeldem i jego działaniami w czasie wojny przytaczają?

Materiał pomocniczy nr 2 – dla nauczyciela

Grupa 1

Temat: Wilm Hoselfeld. Na podstawie informacji z filmu sporządź krótką notatkę encyklopedyczną na temat bohatera filmu. Pamiętaj, aby opierać się tylko na faktach.

Pytanie: kim był Wilhelm Hosenfeld?

Przykładowe odpowiedzi: niemiecki oficer, ojciec pięciorga dzieci, przed wojną nauczyciel, członek SA i NSDAP, w czasie wojny komendant obozu jenieckiego w Pabianicach i oficer w warszawskim Wermachcie, ratował Polaków i ludność żydowską (m.in. Szpilamana), po wojnie skazany na 25 obozu za wrogą działalność przeciw ZSRR, zmarł w niewoli radzieckiej w 1952 roku; odznaczony Krzyżem Orderu Odrodzenia Polski przez prezydenta RP.

Grupa 2

Temat: obraz wojny. Zwróć szczególną uwagę na materiał ikonograficzny i filmowy umieszczony w dokumencie, a przedstawiający wojenne działania Niemców i ich skutki.

Pytanie: jakie obrazy wojennej rzeczywistości wyłaniają się z zamieszczonych zdjęć i kronik filmowych?

Przykładowe odpowiedzi: defilady na cześć wodza III Rzeszy, przemarsze żołnierzy niemieckich, ruiny miast, pożary domów, masowe egzekucje, stosy ludzkich zwłok, likwidacja getta, obozy koncentracyjne, piece krematoryjne, dzieci w pasiakach z wytatuowanymi numerami, ładowanie ludzi do bydłowych wagonów.

Grupa 3

Temat: Z rodzinnego albumu. Zwróć szczególną uwagę na wypowiedzi potomków Hosenfelda.

Pytanie: Jakie wspomnienie związane z ojcem przytaczają jego dzieci, o jakich wojennych doświadczeniach ojca opowiadają?

Przykładowe odpowiedzi: rodzinne spacery, prace w ogrodzie, wizyty w kościele, wstąpienie do NSDAP w obawie przed utratą pracy; historia z Węgrowa z chłopcem złapanym przez niemieckiego oficera na kradzieży; kartka z Warszawy do pięcioletniej córki (Tak wygląda Warszawa. Tu mieszkali weseli i szczęśliwi ludzie); opowieści o nadużyciach Niemców w Warszawie względem polskiej inteligencji czy ludności żydowskiej; świadomość popełnianych przez nazistów zbrodni i świadomość współodpowiedzialności; przeciwny nazizmowi; wspomnienia kartek i listów wysyłanych z niewoli (początkowo optymistycznych, potem wołających o pomoc);

Grupa 4

Temat: Ocaleni. Zwróć szczególną uwagę na wypowiedzi ocalonych przez oficera lub ich potomków i ich relacje.

Pytanie: Jakie historie związane z Hosenfeldem i jego działaniami w czasie wojny przytaczają?

Przykładowe odpowiedzi: załatwiał pracę lub sam zatrudniał, wypuszczał z obozów, dokarmił – zostawiał chleb na parapecie, załatwiał fałszywe papiery, ratował przed karą śmierci, przesłuchania prowadził tak, by uchronić przez śmiercią, zwracał się do drugiego człowieka z szacunkiem (np. Szpilmana wspomina, że mówił do niego „Sie”, a nie „du”, na „pan”, a nie na „ty”), postawił wartowników przed szpitalem, żeby zapobiec rzezi w szpitalu.